

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Art. III. An bruta operentur propter finem, movendo se in illum?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

Antecedens: absolutè & simpliciter, nego. Cùm A enim voluntas absolutè possit defistere ab illa intentione, manet etiam absolutè libera ad eligendum tale medium; ac proinde non mirum si ejus electio sit propter finem.

ARTICVLVS III.

*An bruta operentur propter finem,
movendo se in illum?*

S. I.

*Premittitur quod fere apud omnes est certum,
& referuntur sententia.*

57. **S**UPPONIMVS tanquam certum, bruta & omnia alia agentia naturalia aliquò modò agere propter finem.

Hæc suppositio est contra aliquos antiquos Philosophos, qui dicebant creaturas rationis expertes non agere propter finem, sed casu & fortunâ. Hos autem impugnat Aristoteles 2. phys. cap. 8. & 9. probans opus naturæ esse opus intelligentiæ; & non solum intellectum, sed etiam naturam agere propter finem. Idem supponit D. Thomas hic art. 2. dicens quòd omnia agentia necesse est agere propter finem: idque probat ex eo quòd finis sit prima omnium causarum, à qua agens determinatur ad agendum hoc potius quàm illud. Colligitur etiam ex Sap. 11. ubi dicitur: *Omnia in mensura, & numero, & pondere disposuisti*: nomine enim ponderis intelligitur inclinatio cuiuscumque rei in finem proprium, ut explicat Augustinus lib. 1. de Genesi ad litteram cap. 3. & 4. & D. Thomas 1. p. qu. 45. art. 7. Denique regularis & uniformis naturalium actionum cursus & ordo, quo in certos terminos tendunt, eosque ut plurimum assequuntur per media apta & proportionata, quæ à natura instituta sunt, manifestè arguit eis inesse intrinsecam aliquam finis intentionem. Nam, ut egregiè argumentatur Cicero lib. 3. de natura Deorum, si characteres litterarum, temerè projecti, historias seu annales Ennii non perficiunt; neque aliquis tam demens est, ut credat librum eruditum compositum fuisse sine fine, & casu, ex fortuita litterarum coacervatione: quis crediderit mundum, adeò pulchrum & benè ordinatum, casu esse factum; aut operationes rerum naturalium, adeò propriæ conservationi & pulchritudini universi convenientes, casu & non propter finem fieri?

58. Hoc suppositò, inquirimus an bruta operentur propter finem, movendo se in illum, vel solum ex motione & directione Authoris naturæ: vel, ut alij dicunt, an bruta non solum physicè, sed etiam moraliter in finem se moveant?

Partem affirmativam tenent quidam, existimantes in brutis esse aliquem usum rationis, quamvis longè imbecilliorẽ eò qui in hominibus reperitur, & aliquam imperfectam libertatem indifferentiæ, per quam in eorum potestate est in unum aut alterum locum se movere, & ex pluribus mediis illis oblati, unum acceptare, & alia respuere. Ita sentire videntur Plutarchus in libro quòd animalia ratione utantur: Porphyrius lib. 3. de sacrificiis, ubi asserit aliquos esse homines percipientes loquelam animalium: Vallesius in sacra physica cap. 55. Molina 1. p. qu.

14. art. 3. disp. 12. ubi libertatem quandam in brutis agnoscit: Salas hic disp. 4. sect. 4. ubi fateatur bruta cognoscere proportionem mediorum cum fine, & inter se, & judicare unum melius alio; & Arriaga in tractatu de beatitudine sect. 5. in fine, ubi ait se docuisse in physica, bruta eligere media propter finem; neque solum bonum delectabile, sed etiam utile attingere.

S. II.

Conclusio negativa statuitur.

DICO breviter: Bruta non se movent & dirigunt in finem, operando gratiâ finis, sed ad illum diriguntur & moventur ab Authore naturæ. Ita communiter docent Theologi cum D. Thoma hic art. 2. ubi sic habet: *Considerandum est quòd aliquid sua actione vel motu tendit in finem dupliciter: unò modò, sicut seipsum ad finem movens, ut homo: aliò modò, sicut ab alio motum ad finem; sicut sagitta tendit ad determinatum finem ex hoc quòd movetur à sagittante, qui suam actionem dirigit in finem. Illa ergo qua rationem habent, seipsa movent ad finem, quia habent dominium suorum actuum per liberum arbitrium, quod est facultas voluntatis & rationis. Illa verò qua ratione carent, tendunt in finem propter naturalem inclinationem, quasi ab alio mota, non autem à seipsis, cum non cognoscant rationem finis; & ideo nihil in finem ordinare possunt, sed solum in finem ab alio ordinantur. Nam tota irrationalis natura comparatur ad Deum, sicut instrumentum ad agens principale: & ideo proprium est natura rationalis, ut tendat in finem, quasi se agens vel ducens ad finem; nature verò irrationalis quasi ab alio acta vel ducta. Quibus verbis S. Doctor utramque partem nostræ conclusionis & docuit & probavit: primam quidem, cùm dixit, quòd illa qua ratione carent, cum non cognoscant rationem finis, ideo nihil in finem ordinare possunt. Nam ut hic ait Cajetanus, *Cognoscere rationem finis, est cognoscere habitudinem finis ad id quòd est ad finem*: quia finis, in quantum finis, seu in ratione causæ finalis ut sic, importat intrinsecè & necessariò habitudinem ad media, & ad actus qui fiunt propter finem, tanquam ad proprium effectum: Sed bruta non cognoscunt habitudinem & proportionem finis cum mediis, aut mediorum cum fine; quia non habent cognitionem intellectus, sed sensus duntaxat, qui naturas rerum, & relationes ac comparationes earum non potest percipere; unde Augustinus lib. 83. questionum qu. 30. ait, quòd scire quòd quidquam referendum sit, non datum est rationis expertibus. Ergo bruta non cognoscunt finem formaliter, sed tantum materialiter, id est cognoscunt rem quæ est finis, non tamen rationem finis, subindeque non se movent in finem.*

Dices, in brutis esse quemdam discursum imperfectum, longè quidem imbecilliorẽ eò qui est in homine, per quem tamen possint cognoscere proportionem finis cum mediis, & mediorum cum fine.

Verùm hæc sententia falsa & temeraria est, parumque consentanea fidei: quia esse rationale, quocumque gradu vel perfectione rationalitatis, est differentia essentialis hominis; perfectior enim vel imperfectior rationis usus, non

59.

60.

mutat naturam essentialiter, sed solum accidentaliter: unde, ut infra dicemus, omnia mira quæ ab animalibus efficiuntur, non ex ratione & indifferentia libertatis, sed ex instinctu, & determinatione naturæ procedunt. Accedit quod in 1. cap. Genesim, aves & quadrupedia, eodem modo facta narrantur, quò plantæ, herbæ, &c. cum verò homo, in quo est discursus, creandus fuit, speciali modo locutus est Deus, ait enim: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram: & præstet piscibus maris, & volatilibus cæli, & bestiis, universeque terra.* In qua diversitate innuitur cætera omnia esse irrationalia, solum verò hominem rationalem esse.

Adde quod, si animalia bruta aliquò modo essent rationis capacia, eodem modo videtur quod essent capacia cognitionis Dei, & salutis, felicitatisque aliquid in fratione pollerent, utique & rationali appetitu, qui rationem sequitur, sicut sensitivus sensum: de qua re videatur Montezino hîc disp. 7. quæst. 5.

61. Secundò probatur eadem pars conclusionis. Nullum agens potest se movere in finem, nisi habeat dominium sui actûs: nam movere se in finem, idem est ac determinare se ad operandum gratiâ finis: Atqui bruta non habent dominium suorum actuum: Ergo non se movent in finem. Minor probatur: quia Scriptura Eccl. 15. dicit singulariter & eximie de solo homine inter creaturas visibiles, quòd Deus eum reliquit in manu consilij sui: At non esset proprium & singulare homini, esse in manu sua ac potestate, & de suis operationibus liberè disponere, si bruta quoque haberent aliquam liberam potestatem in utrumlibet, & de seipsis, seu operationibus suis disponerent: Ergo bruta non habent dominium suorum actuum. Unde eadem Scriptura quando vult significare, aliquid fieri ab hominibus tam cupide & ardentem, ac si nullam haberent libertatem ad abstinendum ab hujusmodi actione, dicit illos operari ut belluas, 2. Petri 2. *Velut irrationalia pecora naturaliter feruntur: & similiter in Epistola Judæ eis obijciuntur, quod quæ naturaliter tanquam muta animalia norunt, in illis corrumpuntur: operari autem naturaliter, idem significat quod operari non liberè; nam agere naturaliter, est agere ex pondere & inclinatione naturæ, & absque deliberatione & electione, in unum determinatè ferri.*

62. Confirmatur ex D. Thoma qu. 24. de verit. art. 2. ubi sic dicitur: *Totius libertatis radix est in ratione constituta: unde secundum quod aliquid se habet ad rationem, sic se habet ad liberum arbitrium. Ratio autem plene & perfectè invenitur solum in homine; unde in eo solum liberum arbitrium plenariè reperitur. Bruta enim habent quandam similitudinem rationis, in quantum participant quandam prudentiam naturalem, secundum quod natura inferior attingit aequaliter ad id quod est nature superioris: quæ quidem similitudo est secundum quod habent judicium ordinatum de aliquibus: sed hoc judicium est eis ex naturali estimatione, non ex aliqua collatione, cum rationem sui judicij ignorent: propter hoc etiam hujusmodi judicium non se extendit ad omnia, sicut judicium rationis, sed ad quedam determinata. Et similiter in eis est quedam similitudo liberi arbitrij, in quantum possunt agere vel non agere secundum suum*

Tom. III.

A *judicium unum & idem; ut sic sit in eis quasi quedam conditionata libertas: possunt enim agere si judicant esse agendum, vel non agere, si non judicant. Sed quia judicium eorum est determinatum ad unum, per consequens & appetitus & actio ad unum determinantur: unde secundum Augustinum 11. super Genesim ad litteram, movetur visus; & secundum Damascenum, aguntur passionibus: quia scilicet naturaliter de tali viso & de tali passione sic judicant: unde necesse habent ab ipsa visione alicujus rei, vel à passione insurgente, moveri ad fugiendum, vel prosequendum: sicut ovis visò lupò necesse habet timere; & canis insurgente passione ira, necesse habet latrare, & persequi ad nocendum. Sed homo non necessario movetur ab his quæ sibi occurrunt, vel à passionibus insurgentibus, quia potest ea recipere vel refutare: & ideo homo est liberi arbitrij, non autem bruta.*

Ad eandem considerationem pertinet, quòd omnia animantia ejusdem generis, ab exordio mundi usque ad hoc tempus, & in omni regione, posita in talibus circumstantiis, eodem semper determinatò modo operantur: v. g. omnes hirundines eodem modo vere nidificant: omnes apes eodem modo mellificant; omnes formicæ eodem modo æstate grana reconduunt, &c. Hoc enim evidens argumentum est, quòd liberam electionem non habent inter opposita: nam illa electio indifferens induceret aliquam varietatem in modo operandi: sicut homines, quia electione agere possunt, positi in eodem statu antecedenti, & in paribus circumstantiis, diversimodè operantur, ut experientiâ constat.

64. Secunda pars conclusionis, quæ asserit bruta dirigi & moveri in finem ab Authore naturæ, evidens est: nam ut dicitur D. Thomas hîc art. 2. ad 3. *Manifestum est quòd particulares cause moventur à causa universali: sicut cum rector civitatis, qui intendit bonum commune, movet suo imperiò omnia sua particularia officia civitatis: & ideo necesse est quòd omnia quæ carent ratione, moveantur in fines particulares ab aliqua voluntate rationali, quæ se extendit in bonum universale, scilicet à voluntate divina.*

65. Confirmatur: *Tota irrationalis natura comparatur ad Deum, sicut instrumentum ad agens principale, ut ait idem S. Doctor supra relatus: Sed instrumentum non agit, nisi ut motum & applicatum à principali agente: Ergo nec creaturæ irrationales se movent in suos fines, nisi ex speciali motione & directione Authoris naturæ.*

66. Confirmatur ampliùs: sicut ex hoc quod sagitta sæpe attingit eundem scopum, colligitur ejus motum procedere à ratione, non quæ sit in ipsa sagitta, sed in sagittante: ita pariter, cum videamus animalia, & alias creaturas rationis expertes, ferè semper suos fines particulares consequi, colligitur evidenter illarum motus & operationes, à ratione, non quæ sit in ipsis animalibus, & creaturis irrationalibus, sed in earum Authore, derivari.

S. III.

Solvitur objectio in contrarium.

67. **O**BIECTIO: In animalibus datur aliquis rationis usus: Ergo illa possunt in finem se movere & dirigere, nec indigent in eum di-

B ij

rigi & moveri ab Authore naturæ. Consequen- A
tia patet: nam dirigere se in finem, est effectus
rationis & prudentiæ. Antecedens verò suaderi
potest, ex variis operationibus animalium, quæ
non videntur aliter posse fieri quàm ratione &
& prudentiâ. Harum plura adducit exempla D.
Basilius homil. 7. 8. & 9. in Hexameron: nos ali-
qua breviter proponemus.

Primum sit in formicis: istæ enim non solum
appetitu pastus ex fame excitatò, feruntur in ci-
bum præsentem, sed etiam provident de futuro,
hyemis necessitati, & alimenta undequaque
conquirit congregant in horrea, sagaciterque
custodiunt & distribuunt per totum annum; at-
que ut ne sub terra granum criticum nascatur, ro-
dunt partem illam unde nasci debet; quòd si ex
magnitudine pluvie madescit, ne corrumpatur
extrahunt, ut sole & vento exsiccentur: hæc autem
omnia sine aliquali discursu fieri posse non vi-
dentur. Porro quis non miretur eas sepulchra
sibi parare, & formicas mortuas extra domum
deportari ab aliis ad sepeliendum? Propter
quæ, & alia admiranda prudentiæ in his ani-
malibus exempla, remittit Spiritus Sanctus fa-
tum hominem ad prudentiam ex illis addif-
cendam, dum Proverb. 6. sic ait, *Vade ad for-
micam, ô piger, & considera vias ejus, & dis-
ce sapientiam: quæ cum non habeat ducem,
nec præceptorem, nec principem, parat in as-
tute cibum sibi, & congregat in messe quod comedit.*

Adjiciamus exemplum hirundinis, quæ mutat
terras & domicilia, pro temporum diver-
sitate, nidum conficit pullorum educationi
aptissimum, & ibi ova fovet: Quis ergo neget
eam cognoscere nidum ad talem finem esse ne-
cessarium? in eaque re discurrere, & perfectè
propter finem operari.

Quædam etiam videre est animalia, quæ si
vulnere aliquo afficiantur, quandam inquirunt
herbam, quæ illis apta nata est remedio esse,
juxta illud Poætæ:

Non illa feris incognita capris

Gramina cum tergo volucres hæsere sagitta.

Denique mira legimus & experimur de api-
bus, & de elephantibus, quæ longum esset re-
censere. Sufficiat audire Spiritum Sanctum
Prov. 30. ita asserentem: *Quatuor sunt minima
terra, & ipsa sunt sapientiora sapientibus. For-
mice populus infirmus, qui preparat in messe ci-
bum sibi. Lepusculus plebs invalida, qui collocat
in petra cubile suum. Regem locusta non habet,
& egreditur universa per turmas suas. Stellio ma-
nibus nititur, & moratur in adibus regis. Adda-
mus etiam quod de aranea ait Guillelmus Pari-
sienfis, nempe eam nasci cum lege, libro, & lu-
cerna: quia à natura inditam habet notitiam
omnium quæ sibi agenda sunt.*

68. Confirmatur: Animalia ex modo efformandi
varias voces seipsa vel quærunt, vel vocant, si-
ve ad pastum, sive ad coitum; aliquandoque
sibi respondent, ut patet in avibus quæ vicissim
canunt: habent ergo sibi aliquid vel voce vel
cantu significare; & per consequens aliquem
imperfectum discursum, & cognitionem suf-
ficientem, per quam possunt in finem se di-
rigere.

69. In hujus rei majorem confirmationem addu-
ci potest id quod de Apollonio Tyaneo narrat
Philostatus lib. 4. cap. 1. *Cum aliquando (in-
quit) de communi concordia disputaret, doceret-
que oportere Ephesios sese mutuo nutrire; passe-*

*res forè in arbore quadam taciti considerabant:
unus autem ex ipsis tanquam alicujus rei nun-
tius vocem emisit, quæ visus est aliquid ceteris
predicere: eò audiò ceteri clamorem tollentes
post ipsum volarunt. Tunc aliquandiu tacens
Apollonius, sciens quidem quam ob causam pas-
seres volitassent, nondum tamen auditoribus id
narrabat. Vbi verò omnes in se conversos, & qua-
si portentum aliquod admirantes aspexit, tunc
ruptò silentio sic est locutus. Puer quidam lapsus
effusum frumentum in aream demisit: cum ne-
gligenter illud collegisset, abiit, multa grana pas-
sim in angiporro sparsa relinquens quæ cum passer
ille invenisset, ceteris (ut vidisset) nuntians,
inventum cibum communicavit. His verbis per-
multi commoti: ad hoc visendum concurrere: ipse
verò iis qui manserunt captum sermonem de com-
muni societate servanda profectus est. Post-
quam verò qui visum ierant, cum clamore atque
admiratione summa reversi sunt: videtis, inquit,
Apollonius, quo pacto passerres mutuum de se cu-
ram habent.*

Huic objectioni respondetur, ex variis illis
operationibus animalium, quæ sine ratione non
videntur posse fieri, colligi evidentur illas pro-
cedere à ratione & sapientia, non quæ sit in ipsis
animalibus, sed in eorum Authore Deo, qui ea
mover & dirigat in suos fines: sicut ex hoc quod
sagitta sæpe tendit in eundem scopum, colligi-
tur ejus motum procedere à ratione, non quæ
sit in ipsa sagitta, sed in sagitante, ut supra
annotavimus. Unde in creaturis quæ nullum ha-
bent sensum videmus similia: vitis enim, &
quædam alia arbuta, eò quod per se erigi non
valent, quædam ligamenta producant, quibus
ligata aliis, eriguntur; & similiter foliis vestita,
fructus defendunt ab inclementia temporis.
Item Heliotropium assidue Solem intuetur, se-
quiturque indefessè ejus cursum: & herba quæ
sensitiva appellatur, ad levissimum hominis
tactum, statim marcescit, & folia complicat, ac
si esset mortua. Sicut ergo ad hæc non est ne-
cessè discursum ponere, sed convenientissimè
fieri dicuntur instinctu & determinatione natu-
ræ: ita etiam ad illa mira quæ in argumento re-
censentur, & alia similia, sufficiet sagacitas, &
naturalis instinctus, qui locò rationis & discursus
datus est animalibus.

Quod verò Spiritus Sanctus nos ad animalia
mittat, ut ex eis prudentiam discamus, non in-
nuit in illis esse prudentiam vel rationem, sed
solum in Deo eorum authore: & ideò aliquan-
do etiam nobis res omnino insensibiles, objeic-
t, de quibus vtrum rationem participant, nulla-
tenus ambigi potest. Vt enim nimiam de neces-
sariis sollicitudinem tolleret Christus, dixit
Matth. 6. *De vestimento quid solliciti estis? con-
siderate lilia agri quomodo crescunt, non labo-
rant, neque nent. Et ut notitiam Dei persuadeat
insensatis Propheta, dicit Psalmo 18. Cæli enar-
rant gloriam Dei, & opera manuum ejus annun-
tiant firmamentum.*

Ad confirmationem dicendum, quòd ad vo-
cem animalis confurgit sine aliquo discursu ra-
tionis in animali representatio vel pabuli, vel
delectationis, ad quæ naturali instinctu move-
tur. Quod verò aliquando aves vicissim canant,
hoc ex providentia Dei, ad majorem nostram
delectationem, & ad ipsarum levamen effectum
est: non ita quod sese intelligant, & sibi invi-
cem loquantur, sed ita ut sese excitent. Unde

70.

71.

ad aliud quod narrat Philostratus de Apollonio Tyaneo, respondeo quòd Apollonius fuit magus insignis, Dæmonum societate utens, à quibus in passeribus prædictis existentibus, effusionem frumenti, & quæ passeret faceret addiscere potuit. Adde quòd miranda illa quæ de Apollonio tradidit Philostratus, ab ipso conficta esse creduntur, ut videri potest apud Baronium tom. 1. anno Christi 68. num. 31.

72. Ad complementum hujus quæstionis, quæres in quo consistat naturalis instinctus animalium?

Respondeo breviter, juxta probabiliorē sententiam, illum consistere in representatione quadam convenientis aut disconvenientis, facta per species insensatas, residentes in æstimatoria bruti, & à sensatis speciebus educatas. Pro cujus intelligentia sciendum est, dari in brutis æstimatoriam potentiam, quæ est sensus quidam internus, cujus hoc est munus proprium, ut ex speciebus sensibilibus eliciat speciem insensatam: v. g. cum ovis videt lupum venientem, ex specie sensibili lupi ejus æstimatoria elicit speciem inimicitia, quæ est insensibilis, & quæ insensata appellatur, quia à sensibus externis non percipitur. Hæc ergo æstimatoria bruti, ut instructa speciebus illis insensatis, quibus ratio convenientis & disconvenientis illi representatur, naturalis ejus instinctus dicitur. Unde probabilitate caret illorum sententia, qui asserunt naturalem instinctum animalium consistere in speciebus infusus à Deo, eorum quæ sunt illis convenientia aut nociva, representativis: hic enim dicendi modus mures & formicas facit æquales Angelis, quibus ob naturæ perfectionem infunduntur à Deo species in primo instanti creationis, ut in tractatu de Angelis ostensum est.

Disp. 4.
art. 3.

ARTICVLVS IV.

Utrum Deus agat propter finem?

S. I.

Quibusdam præmissis status difficultatis proponitur.

73. SUPPONO primò, Deum in ratione agentis considerari posse dupliciter: scilicet in ratione agentis ad intra, vel ad extra. In primo sensu consideramus actiones Dei purè immanentes, quarum aliæ dicuntur merè essentialis, illa scilicet quæ sunt communes tribus Personis, ut scientia, intellectio, & amor essentialis: aliæ verò vocantur notionales, quæ nimirum sunt propria alicujus Personæ, & non communes tribus, ut generatio Verbi, & productio Spiritus Sancti. In secundo verò sensu consideramus actiones quibus Deus operatur ad extra: quæ adhuc dupliciter considerari possunt, vel quatenus se tenent ex parte Dei, vel prout se tenent ex parte termini & effectus producti; & secundum hanc terminationem passivam non sunt aliud quàm ipsimet effectus ad extra producti, ut pendet ab actione Dei: sicut cum proportionem denominatio visus in pariete, nihil est aliud, quàm ipsamet paries, ut connotans actum visionis. Quod ut magis declaretur:

74. Suppono secundò contra Durandum, Suarezem, & alios modernos, Deum non agere ad extra

A per actionem formaliter transeuntem. Probatur breviter: quia, ut ostendimus in tractatu de Scientia Dei, potentia operativa in Deo non distinguitur ab intellectu & voluntate illius: Sed actio intellectus & voluntatis est formaliter immanens, cum sit actio vitalis: Ergo omnis operatio Dei est formaliter immanens; subindeque non formaliter, sed virtualiter tantum transeuntem. Unde sicut Angeli operantur ad extra per actum imperij, virtualiter solum transeuntem, ut docet S. Thomas opusc. 11. art. 3. ubi ait quod *Angeli movent calos, conceptione sui intellectus efficaci*: ita & à fortiori Deus, quippe qui est naturæ magis simplicis, & cujus intellectus practicus, longè potentior est & efficacior intellectum Angelorum.

Disp. 3.
art. 4.

B Addo quòd, si executio activa, seu actus secundus omnipotentia divina, esset actio formaliter transiens; & consequenter ab ipsa potentia realiter distincta, utpote in creatura producta existens; potentia Dei executiva non esset infinita, quia scilicet non identificaret sibi ea omnia quæ pertinent ad propriam lineam; non enim identificaret sibi actum secundum: sicut intellectus divinus non esset infinitus, si realiter distingueretur ab intellectu. Non esset etiam actus purus, eò quod esset in potentia, etiam physica, ad proprium actum, à quo realiter distingueretur.

C Dices: Quando Deus operatur simul cum causa secunda, puta cum igne, producendo cum illo calorem, calefactio est concursus simultaneus causæ primæ & secundæ: Sed calefactio est actio formaliter transiens: Ergo Deus operatur ad extra per actionem formaliter transeuntem.

75.

Respondeo calefactionem dici concursum Dei, quia mediante illà producit ulteriorem effectum, scilicet calorem: quamvis comparata ad Deum, potius habeat rationem effectus, quàm actionis; quia procedit à Deo mediante alià actione distincta, & cum ipsa omnipotentia divina identificata, puta cum imperio efficaci divini intellectus practici, qui est potentia Dei ad extra operativa.

D Suppono tertio, quòd sicut in causa formali possumus separare rationem formalem à causalitate formali; imò de facto reperitur separata in Deo, respectu sui (dicimus enim immutabilitatem Dei esse rationem formalem æternitatis ipsius, non verò causam) & tunc ratio formalis idem est quod causa formalis, seclusa imperfectione: ita similiter possumus præscindere rationem finis à causalitate finis, & concipere quòd aliqua actio sit propter finem duobus modis; scilicet propter finem, tanquam propter veram causam finalem; & propter finem, tanquam propter rationem solum finalem, præscindendo ab imperfectionibus dependentiæ & distinctio- nis, quæ in omni vera & propria causalitate reperiuntur.

76.

E Querimus ergo in hoc articulo, an Deus in suis actionibus transeuntibus & immanentibus agat propter finem, tanquam propter veram causam finalem, vel solum tanquam propter rationem finalem? vel ut alij dicunt, an actiones divina, tam immanentes, quàm transeuntes, habeant causam finalem realiter, aut solum virtualiter influentem.